

A Research on Licensed Warehousing Activities in Turkey (Case of LİDAŞ in Mucur District of Kırşehir Province)

Hasan Gökhan Doğan^{1,a,*}, Aybuke Bulut^{1,b}

¹Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Kırşehir Ahi Evran University, 40100 Kırşehir, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Research Article</i> Received : 16/05/2021 Accepted : 02/06/2021 Keywords: Licensed warehousing LİDAŞ Storage Cereals Producer	Licensed warehousing activities in the agricultural sector started with the Agricultural Products Licensed Warehousing Law No. 5300, which was enacted in 2005. It was opened with the support of the state, was developed with the published regulations and started to work under the leadership of the state. The importance of licensed warehouses has increased with the sustainable agriculture approach, which is among Turkey's 2023 Strategic Goals. In Turkey, their number has been increasing in recent years and the licensed warehousing system is of great importance in terms of agricultural products. In this study, the theoretical dimension of the licensed warehousing system and the producers delivering cereals to LİDAŞ operating in Kırşehir Mucur district were evaluated. The sample of the research consists of 70 producers who deliver products to LİDAŞ in the region. When the results obtained are examined, 61.40% of the producers cannot store, 45.70% keep their products at LİDAŞ for an average of 1-3 months, the most important support tool is withholding tax, 80.00% is pricing. It has been determined that LİDAŞ does not have any influence on the cereal planting decision of 60.00%. In addition, other problems of the producers, procedural problems, analysis fees, loading and unloading fees, warehouse rental fees and withholding costs create a negative situation for the producer. The real decline in the amount of support comes to the fore as negative thoughts about working personnel, low capacity in storage facilities and narrow product range to be stored. It can be said that the tendency towards licensed warehousing activities will increase with the solution of these problems.

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 9(7): 1304-1311, 2021

Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Faaliyetlerine Yönelik Bir Araştırma (Kırşehir İli Mucur İlçesi LİDAŞ Örneği)

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<i>Araştırma Makalesi</i> Geliş : 16/05/2021 Kabul : 02/06/2021 Anahtar Kelimeler: Lisanslı depoculuk LİDAŞ Depolama Hububat Üretici	Tarım sektöründe lisanslı depoculuk faaliyetleri 2005 yılında çıkarılan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile başlamıştır. Devletin desteği ile açılmış olup, yayınlanan yönetmelikler ile geliştirilip yine devletin öncülüğünde fiili olarak çalışmaya başlamıştır. Lisanslı depoların Türkiye’nin 2023 Stratejik Hedefleri arasında yer alan sürdürülebilir tarım yaklaşımı ile önemi artarak devam etmiştir. Türkiye’de son yıllarda sayıları artarak yaygınlaşmakta ve lisanslı depoculuk sistemi tarım ürünleri bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, lisanslı depoculuk sisteminin kuramsal boyutu ve Kırşehir ili Mucur ilçesinde faaliyet gösteren LİDAŞ’a hububat teslim eden üreticilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini yörede LİDAŞ’a ürün teslim eden 70 üretici oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, üreticilerin %61,40’ının depolama yapamadığı, %45,70’inin ortalama 1-3 ay arası ürününü LİDAŞ’da beklettiği, en fazla önem verdikleri destek aracının stopaj indirimi olduğu, %80,00’inin fiyatlamaya politikasından memnun olduğu ve %60,00’inin hububat ekiliş kararında LİDAŞ’ın herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, üreticilerin diğer sorunları, prosedür kaynaklı sorunlar, analiz ücretleri, yükleme boşaltma ücretleri, depo kira ücretleri ve stopaj masrafının fazla olması üreticilerde olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Destek miktarlarındaki reel azalış, çalışan personelle ilgili olumsuz düşünceler, depolama olanaklarındaki düşük kapasite ve depolanacak ürün yelpazesinin dar olması olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu sorunların çözümüyle birlikte lisanslı depoculuk faaliyetlerine yönelimin artacağı söylenebilir.

Giriş

Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %48'ini tarım ve orman alanları oluşturmaktadır Tarım alanlarının yarısından fazlasında tarla tarımı yapılmaktadır. Tarla tarımı alanlarının ise yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünde hububat yetiştirilmektedir. En büyük alan sahip ürün ise buğdaydır. Sonrasında, arpa ve mısır gelmektedir. Söz konusu hububat ekiliş alanlarının yaklaşık %40'ı ise İç Anadolu Bölgesinde yetiştirilmektedir (TUİK, 2020). Tüm dünyada önemli olan hububatlar, özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin başlıca besin ihtiyaçlarının karşılanmasında çok önemli rol oynamaktadır. Üretilmesi ve ticarete önemli bir yere sahip olması açısından stratejik konuma sahip tarım ürünlerindendir (Arısoy 2010). Dolayısıyla bu ürünlerin arz güvenliği ve piyasa dinamiklerine göre regüle edilmesi tartışmasız bir şekilde yapılmalıdır. Söz konusu arz güvenliğini sağlamada en önemli araçlardan birisi depolama olanaklarıdır. Bu nedenle, üreticilerin üretmiş oldukları ürünlerin sahip oldukları sınıflama parametrelerine göre depolama koşullarının ortaya koyulması gerekmektedir. Özellikle tarımsal ürünlerin fiziksel özelliklerinin belirlenmesinde, depolama alanları, koşulları ve sürelerinin önceden bilinmesi oldukça önemlidir. Tarımsal ürünlerin raf ömrünün kısa olması yönüyle doğru yöntemler ve tercihlerin belirlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ürün kayıplarının veya iade süreçlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır (Memiş ve Keskin, 2015). Bu önemli potansiyelin sürdürülebilir olması bakımından çeşitli politika araçları ortaya koyulabilmektedir.

Türkiye, 1928 yılından sonra buğday fiyatlarının düşmesiyle meydana gelen krizin etkisini azaltmak için, destekleme alımları veya belirlenen taban fiyatıyla buğday alımının gerekliliğine karar vermiş ve 1932 yılında buğday alımı yapması için T.C. Ziraat Bankası görevlendirilmiştir. Ancak Türkiye'de tarım ürünlerinin bu denli üretimi sonucunda depolama sorunu oluşmuştur. Buğday üretimindeki artış, bankanın görev yükünün artmasıyla birlikte ve 2. Dünya Savaşı'nın belirtilerinin de artmasıyla T.C. Ziraat Bankası'nda Buğday Masası şefliği adı altında yürütülen faaliyetlerle ilgilenecek ayrı bir kuruluşun açılmasına karar verilmiştir (Anonim, 2018). 1938 yılında ise devlet kararıyla Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kurulmuştur. TMO yılların tecrübesi ve alım politikalarında piyasa regülasyonuna sahip iktisadi devlet teşekkülüdür. Özellikle hububat alanında üreticilerinin üretiminin devamlılığı ve uygun fiyatta ürünlerinin pazarlanmasında etkili bir yol göstericidir. TMO'nun hububat sektöründe üstlendiği rol ve uyguladığı politikalar üreticiyle birlikte tüccar ve tüketiciyi de ilgilendirmektedir (Tarhan, 2020).

Toprak Mahsulleri Ofisi; "İktisadi Devlet Teşekkülünün hukuki bünye, amaç ve faaliyet konuları, organları ve teşkilat yapısı, müessese, bağlı ortaklık ve iştirakleri ile bunlar arasındaki ilişkileri ve ilgili diğer hususları düzenlemek hususunda 8/6/1984 tarih ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde faaliyette bulunmak üzere görevlendirilmiş bir iktisadi devlet teşekkülüdür" olarak tanımlamıştır (Anonim, 2020a).

Toprak Mahsulü Ofisinin temel amacı üreticisinin yanında durmak ve piyasa şartlarını gözетerek ezilmesini

engellemektir. Bu sebeple 1938 yılından itibaren kar-zarar ilişkisi gütmeyen üreticisinin yanında olmuş ve bütün bu sorumluluğu üzerine almıştır. Görev alanı büyük ölçüde hububat ticareti olarak ifade edilebilir. Piyasa regülasyonu konusunda faaliyet gösteren TMO, daha çok arz-talep dinamiklerine göre şekillenmektedir. Bu dinamiklere ek olarak, piyasa beklentileri ve ürün alım politikasındaki ödeme prensipleri de TMO'nun hareket alanını belirleyebilmektedir (Memiş ve Keskin, 2015; Anonim, 2021b).

Tarımsal ürünler yapılarına göre değişiklik göstermekte ve dayanıklı bir yapıya sahip değildirler. Ürünlerin bu dayanıksızlığı üreticilerin imkânlarının da el vermemesi sebebiyle ürününü kısa sürede satışa sunmasına zorlamaktadır. Bu da hasadı yapılan ürünlerin harman döneminde oluşan ürün arzı ile düşük fiyat seviyelerine indirmekte ve üreticinin de bu düşük fiyata depolama sorunundan dolayı tatmin olmamasına yol açmaktadır. Bu durum üreticinin verim ve kaliteye önem vermesindeki istekliliğini düşürmekte fakat ürünü satın alan taraf için avantajlı bir durum haline getirmektedir. Üreticinin kalite ve verim yönündeki özenli davranmaması ise bir sonraki yıl hem ürün alıcısını hem de tekrar üreticiyi olumsuz etkilemektedir. Tüm bunlara karşı tarım sektöründe oluşan fiyat dalgalanmalarının ve bu dalgalanmalardan oluşan olumsuzlukların çözümü için Lisanslı Depoculuk Sistemi önerilmektedir (Sezal,2017). 2005 yılına kadar TMO tarafından hem alım yapılmış hem de fiyat açıklanması ile piyasa dengelenmiştir. 2005 yılında ise Lisanslı Depoculuk Kanunu çıkarılmıştır. İlk olarak Polatlı'da Ege Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi, Polatlı Ticaret Borsası, Toprak Mahsulleri Ofisi ve İzmir Ticaret Borsası iştiraki ile kurulmuştur. İlk lisans ise, TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. tarafından 2011 yılında alınmıştır (Memiş ve Keskin, 2015). Lisanslı Depolar Türkiye'nin 2023 Stratejik Hedefleri arasında yer alan sürdürülebilir tarım yaklaşımı ile önemi artarak devam etmiştir (Güdücü, 2018).

Lisanslı Depo Kuruluşu; 1993 yılından bugüne 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu çerçevesinde hububat üreticisiyle beraberdir. Ürünün, emanet sistemi denilen bir sistemde muhafaza edilerek depo imkanı sağlanırken aynı zamanda da ürünün değer kazanması sağlanabilmektedir. Depodaki her bir ürün için ise düzenlenen ürün senedi ile de ürünlerini ihtisas borsalarında satabilmesine imkân sağlamaktadır. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu hükümleri doğrultusunda faaliyet göstermek ve sektöre öncülük etmek amacıyla kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. A.Ş ortaklı bir yapıya sahiptir. %50'sine TMO, %49'una TOOB, %1'ine de Umumi Mağazalar Türk Anonim Şirketi ve Gümrük ve Turizm Ticaret İşletmeleri A.Ş ortaktır. Sermayesi ise 102 milyon TL dir (Anonim,2020). Lisanslı Depoculuk Sistemi, depolama standartlarına uygun olan tarım ürünlerinin, Toprak Mahsulleri Ofisinin hazırladığı barem kriterlerine uygun şekilde sınıf ve kalitesinin belirlenmesini, depolama için uygun olan kapalı son sistem silolarda depolanmasını, ürünün aitliğini gösteren ürün senetleri aracılığıyla ve uluslararası alanda da faaliyet gösterebilen Ürün İhtisas Borsası'nda işlem görmesini sağlayan bir sistemdir (Anonim, 2021d). Anonim (2014)

çalışmasında ayrıca lisans alınarak herhangi bir işin ve ticari faaliyetin yapılabilmesi için devlet tarafından izin verildiğini gösterdiğini ve bu nedenle depoculuk sisteminin lisanslı olarak ifade edilmesinin mevzuata uygun olduğuna vurgu yapmıştır. Lisanslı depoculuk sistemi, üretici, tüketici, sanayici, tüccar ve kamu taraflarına sağladığı faydalar ile çok taraflı bir yapıya dayanmaktadır (Coşkun,2020). Ayrıca, tarım ürünleri pazarlamasında ileriye dönük planlamalar yapmaya olanak sağlayan, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın istenen kalite ve miktarda malın temini için kullanılabilen bir sistemdir (Çelik,2019).

TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ 2019/20 alım sezonunda Mucur, Keşan ve Sarıkaya alım noktalarında faaliyetlerine devam etmiştir. Şirket bağımsız denetimden geçmiş, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun olarak düzenlenmiş finansal tablolarına göre 2019 yılı faaliyet dönemi 2.994.337 TL kârla sonuçlanmıştır (Anonim,2021a). 2021 yılı itibarıyla Türkiye’de TMO ile protokol imzalayan lisanslı depolar 167 adettir (Anonim,2021c).

Lisanslı depoculuk sisteminin hedefleri genel hatları Anonim (2021a) tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir;

- Arz-talep ilişkisi ile oluşan fiyat iniş çıkışlarının ve piyasanın dengelenmesi,
- Maddi sıkıntı yaşayan ve küçük işletme statüsündeki üreticilerin teslim ettikleri ürünler karşılığında banka kredi olanaklarından yararlanmaları,
- Güvenli bir piyasanın oluşturulması ve kaliteli üretimin teşvik edilmesi,
- Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması,
- Özel sektör katılımının artırılması ve ülkemizde olan tarım reformunun başarılması,
- Devletin üretimde ve fiyat konusunda müdahalesinin en aza indirilmesi, yapılan yüksek harcamalardan önemli tasarruf edilmesi,
- Üreticiler yönüyle pazarlama olanağı nispeten daha kolay, saklanabilir ve taşıma giderleri minimum bir yaklaşımla istikrarlı bir gelir düzeyinin yakalanması,
- Yatırımcılar için alternatif yeni bir yatırım aracı sağlanması,
- Ürün ticareti ile uğraşanların kalitesi belirlenmiş ve fiyatı belirlenmiş olan ürünlerin temininin kolaylaşması,
- Tarım ürünlerinin, ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin daha kolay yapılabilmesi
- Finans, banka ve rizikonun üstlenilmesi çerçevesinde yeni sektörlerin oluşturulması,
- Çevre ülkelerle yapılacak tarımsal ürünlerin ticaretinde üstleneceği önemli misyon hedeflenmiştir.

Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sistemi ve İşleyişi

2005 yılı ve sonrası uygulamalarından önce sistemin temeli Umumi Mağazacılık Kanunu ile oluşturulmaya başlanmıştır. 1993 yılında çıkan kanun ile TMO, ürününü depolamak isteyen üreticilere depolama hizmeti ve oluşturulan makbuz senedi ile ürünün pazarlamasını sağlamaktadır. Depoculuk kanunu ile de umumi mağazacılık yapma iznine sahip işletmelerin, en az beş yıl içerisinde yeni kanuna uyum göstermeleri zorunlu tutulmaktadır. Makbuz senetleri karşılığı TMO’nun alım

garantisi vermesi, kuruluşun anlaşmalı olduğu bankalardan senetler karşılığı kredi alımı sağlanması ve bu kredinin faiz oranları için teşvik uygulamaları lisanslı depoculuğun hem temelini hem de tarım piyasasına tanıtımını sağlamıştır. Uygulamanın, lisanslı depoculuk gelişimi sonrası sonlandırılması amaçlanmışsa da günümüzde hala devam etmektedir (Coşkun, 2020).

Lisanslı depo işletmeleri, Ticaret Bakanlığı’ndan alınan izinle, minimum bir milyon lira ödenmiş sermayeyle ve gerekli kanuni kuralları yerine getirerek Ticaret Bakanlığı’ndan alınan lisans (faaliyet izni) sonucunda anonim şirket olarak kurulmaktadır. Kuruluş izni almalı daha sonra ise Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan denetimlerden geçerek lisans almalıdır. Eğer işletme lisans alamazsa depoculuk işlemlerini gerçekleştirmeye ve ürün senedi çıkarmaya yetkili olamamaktadır. Lisans alma tamamlandıktan sonra ürün alımı gerçekleşmektedir. Alınan lisans iki yıl geçerli olmaktadır (Coşkun,2020).

Bunların yanı sıra ürünün depo tarafından teslim alındığı gibi teslim edilmesi gerekmektedir. Ancak ürünün çeşidi ve depolama süresi, iklimsel gibi bazı nedenlerden teslim edilen ürün miktarından fire verebilmektedir. Bu durum için ürün depodan çıkış tarihi baz alınarak son 5 günlük borsa fiyatının ortalamasının %5 fazlası hesaplanıp mudiye ödeme yapılmaktadır (TMO, 2018).

Türkiye’de ürün, depolanacak yere getirildiğinde analizler depo içerisinde değil yetkili sınıflandırıcılara gönderilen numuneler ile gerçekleştirilmektedir. Bu numuneler üzerinden ürünün kalitesi TMO ürün baremi dikkate alınarak belirlenir ve analiz belgesi oluşturmaktadır. Belgenin mudi ve işletme tarafından onaylanması ile depo teslim fişi oluşturulup mudiye verilmektedir. Muhasebe kısmı Merkezli Kayıt Kuruluşu (MKK) üzerinden ELÜS (Elektronik Ürün Senedi) oluşturulmaktadır. Ayrıca yetkili sınıflandırıcının analiz bilgileri de merkeze gönderilmektedir. İhracı gerçekleştiren ürün senetleri mudilerin depolama öncesi bilgisini verdiği aracı kurum ya da bankalardaki yatırım fonu hesaplarına aktarılmakta ve bireysel iletişim adreslerinden de bilgilendirme yapılmaktadır (Anonim, 2015). Ayrıca MKK (MKS) bilgi platformu üzerinden de üyelik oluşturulduğunda ilgili bilgilere erişilebilmektedir. Daha sonra MKK ürün senedi bilgilerini borsaya bildirmekte ve bu şekilde borsa da işlem görülebilmektedir (Coşkun, 2020). Buradaki bilgiler Takas banka gitmekte ve MKS de hesaplar arası değişim gerçekleşmektedir.

Hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı gibi ürünler depolamaya uygun ve bir standart oluşturulabilecek olarak ifade edilmiştir. Ek olarak, hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, antepfıstığı, kuru üzüm ürünlerinin depolanmasına yönelik sekiz tane de tebliğ oluşturulmuştur (Coşkun, 2020). Bu kanun ve tebliğler çerçevesinde lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesine ve bu alanda yatırımların artarak gelişmesine katkı sağlamak amacıyla 03.07.2009 tarihli 27277 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunla yürürlüğe girdiği ifade edilebilir. Güdücü (2018) çalışmasında Lisanslı depolardaki destek ve teşvikleri; Vergi İstisnaları, Kira Desteği, Üreticilere Devlet Kredi Desteği, Devlet güvencesinde olması, Ürün bazında 30 tona kadar 25 TL/Ton nakliye desteği, %2

stopaj muafiyeti, BAĞ-KUR muafiyeti, Analiz ücreti desteği, Depo kira desteği, %75'e varan faizsiz kredi imkânı, Ürün kalite kaybına uğramadan ürünü geri çekebilme imkânı olarak sıralamıştır.

Depolama ve lisanslı depoculuk sistemi ile ilgili olarak literatürde bazı çalışmalar görülmektedir. Cemalcılar (1999)'un yaptığı standart depolama olanaklarında üretici davranışları, Erbay (2007)'nin piyasalardaki fiyat dalgalanması-devlet müdahaleleri ve lisanslı depoculuk faaliyetleri, Önen (2009)'un hasat sonrası depolama sorunlarına yönelik çalışması, Tutar (2010)'un Adana ili ve çevresinde var olan depoların eksikleri ve yeni yapılacak depolarla ilgili önerilerinin yer aldığı çalışması, Deniz ve ark. (2011)'in tarım ürünlerinin elektronik ticaret yöntemleri ile satışından kaynaklı olarak taşıma ve depolama masraflarının minimize edilmesi, Güdücü (2018)'in uluslar arası lojistik kapsamında lisanslı depoculuk kapsamındaki ürünlere ait ürün sentlerinin finansman aracı olması, Karaduman (2019)'un lisanslı depoculuğun işleyişi ve kuramsal boyutu, Mazreku (2019)'un lisanslı depoculuk ve vadeli işlemler piyasasındaki Türkiye'nin durumu ve Peker (2019)'un gıda fiyatlarındaki volatilité ve enflasyon üzerindeki etkilerinde lisanslı depoculukla ilgili önerilerinin yer aldığı çalışma dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada ise, Kırşehir ili Mucur ilçesinde yer alan LİDAŞ'a (Lisanslı Depoculuk A.Ş.) ürün teslim eden yöre üreticisinin mevcut durumları, eğilimleri ve beklentileri survey prosedürü ile irdelenmiştir. Araştırma sonuçlarının yöre üreticisi ve lisanslı depoculukla ilgili süreçlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Kırşehir İli Mucur İlçesi LİDAŞ'a ürün teslim eden üreticilerle 2020 yılı ürün teslim döneminde bire bir yapılan anket formları oluşturmuştur. Araştırmaya konu olan ve LİDAŞ'a ürün getiren üretici sayısı LİDAŞ kayıtlarına göre 360 üreticidir. Söz konusu üreticilerden anket yapmaya rıza gösteren ve gayeli olarak belirlenmiş 70 üretici ile görüşülmüştür. Gayeli örnekleme yöntemi tarım ekonomisi araştırmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Çiçek ve Erkan, 1996). Belirlenen örnek hacmi ana kütleinin %19,50'si kadar olup ana kütleiyi temsil kabiliyeti açısından yeterli olarak görülmektedir. Üreticilerden survey prosedürü ile toplanan

veriler daha sonra arazi büyüklükleri bakımından kategorize edilip çapraz şekilde tablolastırılarak yorumlanmış ve istatistiksel olarak da farklılıkları ki-kare yöntemiyle ortaya koyulmuştur.

Araştırma Bulguları

Kırşehir ili Mucur ilçesine bağlı 53 adet köy bulunmaktadır. Bu köylerde Mucur Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü kayıtlarına göre kayıtlı 3483 üretici yer almaktadır. Söz konusu üreticilerin üretim yaptığı arazi büyüklüğü ise toplam 803627 da olarak ifade edilmektedir (Anonim, 2020b). LİDAŞ'a ürün teslim eden üretici sayısı ise 361 dir (Anonim, 2020c).

Yürütülen survey prosedürüne göre, üreticilerin %42,9'unun 40-55 yaşa aralığında olduğu, %94,30'unun erkek olduğu, %85,70'inin evli olduğu, %32,90'ının lise ve %20,00'sinin üniversite mezunu olduğu, hanede çalışan sayısı bir olanların oranının %52,90 olduğu, %47,10'unun yıllık gelirinin 20.000-100.00 TL aralığında olduğu, %71,40'ının hem tarım hem de tarım dışı gelire sahip olduğu, %31,40'ının 25 yıldan fazla tarımsal deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Kırşehir ilinde yapılan benzer çalışmalarda da demografik özelliklere yönelik bulgular ile araştırma bulguları benzerlik göstermektedir (Özdemir ve Kan, 2020; Özdemir ve ark., 2020)

İncelenen tarım işletmelerinde ortalama arazi büyüklüğünün 699,3 da olup %91,50'sinin ÇKS'ye kayıtlı olduğu, %62,90'ının tarım sigortası yaptırdığı, %91,40'ının herhangi bir tarımsal kuruluşa üye olduğu, %90'ının çeşitli tarımsal destekleme araçlarından yararlandığı, %50,00'sinin tarımsal kredilerden yararlandığı ifade edilebilir. Diğer taraftan, %56,50'sinin sadece bitkisel üretim yaptığı, %88,60'ının traktör varlığının olduğu, sadece %60,00'ının ekim nöbeti yaptığı, %60,00'ının sertifikalı tohum kullandığı, %71,00'ının kurak üretim sisteminden kaynaklı nadas uygulaması yaptığı söylenebilir.

Üreticilerin arazi varlıklarına göre depolama durumları Çizelge 1'de verilmiştir.

Üreticilerin arazi varlıklarına göre depolama durumları incelendiğinde, toplamda %38,60'ının depolama yaptığı söylenebilir. Depolama yapanların %17,10'unun ise 200-500 da arazi büyüklüğü kategorisinde yer aldığı belirlenmiştir.

Üreticilerin hububat üretimi sonrası satış sorunu yaşama durumları Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 1. Üreticilerin arazi varlıklarına göre depolama durumu

Table 1. Storage status of producers by land assets

Arazi varlığı		Depolama durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	6	23	29
	%	8,60	32,90	41,40
200-500 da	N	12	13	25
	%	17,10	18,60	35,70
500-2000 da	N	5	7	12
	%	7,10	10,00	17,10
2000+ da	N	4	0	4
	%	5,70	0,00	5,70
Toplam	N	27	43	70
	%	38,60	61,40	100,00

$$\chi^2=11,271 \text{ P:}0,01$$

Çizelge 2. Üreticilerin arazi varlığı bakımından satış sorunu yaşama durumları

Table 2. Status of producers having sales problems in terms of land presence

Arazi varlığı		Satış sorunu yaşama durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	12	17	29
	%	17,10	24,30	41,40
200-500 da	N	13	12	25
	%	18,60	17,10	35,70
500-2000 da	N	6	6	12
	%	8,60	8,60	17,10
2000+ da	N	3	1	4
	%	4,30	1,40	5,70
Toplam	N	34	36	70
	%	48,60	51,40	100,00

$$\chi^2=1,846 \text{ P:}0,605$$

Çizelge 3. Üreticilerin arazi büyüklüklerine göre LİDAŞ'a güvenme durumları

Table 3. Confidence status of producers in LİDAŞ according to their land size

Arazi varlığı		LİDAŞ'a güven		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	26	3	29
	%	37,10	4,30	41,40
200-500 da	N	25	0	25
	%	35,70	0,00	35,70
500-2000 da	N	11	1	12
	%	15,70	1,40	17,10
2000+ da	N	4	0	4
	%	5,70	0,00	5,70
Toplam	N	66	4	70
	%	94,30	5,70	100,00

$$\chi^2=3,064 \text{ P:}0,382$$

Çizelge 4. Üreticilerin arazi büyüklükleri bakımından LİDAŞ'ın avantajları hakkında bilgi sahibi olma durumları

Table 4. The status of the producers to have information about the advantages of LİDAŞ in terms of land sizes

Arazi varlığı		LİDAŞ avantajları hakkında bilgi sahibi olma durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	23	6	29
	%	32,90	8,60	41,40
200-500 da	N	23	2	25
	%	32,90	2,90	35,70
500-2000 da	N	12	0	12
	%	17,10	0,00	17,10
2000+ da	N	4	0	4
	%	5,70	0,00	5,70
Toplam	N	62	8	70
	%	88,60	11,40	100,00

$$\chi^2=4,812 \text{ P:}0,186$$

Çizelge 2'de hububat üretimi satış sorunu incelendiğinde, hakkında arazi varlıklarına göre incelenmiştir. Toplamda üreticilerin %51,40'ının satış sorunu yaşamadığı söylenebilir. Satış sorunu yaşamayanların %24,30'unun 0-200 da arazi büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Satış sorunu yaşayanların ise %18,60'ının 200-500 da arazi büyüklüğü kategorisinde yer alması araştırmadan elde edilen diğer bir sonuçtur.

Üreticilerin arazi büyüklüklerine göre LİDAŞ'a güvenme durumları Çizelge 3'de yer almaktadır.

Üreticilerin LİDAŞ'a güven durumları incelendiğinde %94,30'unun güven duydukları söylenebilir. Arazi büyüklükleri bakımından güven duyanların %37,10'unun 0-200 da aralığında araziye sahip oldukları, güven

duymayanların ise %4,30'unun da yine 0-200 da arası arazi büyüklüğü kategorisinde yer aldıkları belirlenmiştir.

Üreticilerin arazi büyüklükleri bakımından LİDAŞ'ın avantajları hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları Çizelge 4'de ifade edilmiştir.

Çizelge 4 incelendiğinde LİDAŞ'ın avantajları hakkında üreticilerin %88,60'ının bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Bilgi sahibi olanların %32,90'ının 0-200 da aralığında ve 200-500 da aralığında yer aldığı söylenebilir. Bilgi sahibi olmayanların ise %8,60'ının 0-200 da aralığında bulunduğu görülmüştür.

Üreticilerin LİDAŞ'a verdiği ürünlerin depolarda bekletme süreleri arazi büyüklükleri bakımında Çizelge 5'de belirtilmiştir.

Üreticilerin arazi varlık durumlarına göre lisanslı depoculukta ürün bekletme süreleri incelendiğinde, %45,70'inin 1-3 ay arası, %34,30'unun 3-6 ay arası ve %20,00'sinin 6 aydan fazla beklettikleri söylenebilir. Üreticilerden %25,70'inin 1-3 ay arası beklettiği ve bunların 0-200 da arası arazi büyüklüğüne sahip olduğu görülmüştür. %12,90'ının 3-6 ay arası beklettiği ve 200-500 da arası arazi büyüklüğüne sahip olduğu, 6 aydan fazla bekletenlerin ise %10,00 olduğu ve 500-2000 da arası arazi büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Üreticilerin LİDAŞ'a ürün vermek için önemli gördüğü ve önem sıralamasının beklenen destekleme kalemleri arasındaki dağılımı Çizelge 6'da verilmiştir. Çizelge'de ifade edilen destekleme kalemleri şu şekildedir. a. Bölgenizdeki lisanslı depoculuğun devlet güvencesinde olması, b.%2 stopaj muafiyeti, c. BAĞ-KUR muafiyeti, d. Birçok desteğin olması (depo kira desteği + nakliye desteği (30 tona kadar) + analiz ücreti desteği), e.%75'e varan faizsiz kredi imkânı, f. Depolamada ürün kalite kaybına uğramadan ürünü geri çekebilme ve istenilen zamanda borsa fiyatlarından satabilme imkanı olarak belirtilmiştir.

Çizelge 6 incelendiğinde üreticilerin en fazla önem verdikleri teşvik/destekleme aracı %2 stopaj indirimi ve sonrasında devlet güvencesi olmuştur. İkinci sırada ise depo kira desteği-nakliye desteği ve analiz ücreti desteği olarak belirlenmiştir. Üçüncü sırada da benzer şekilde %31,43 ile depo kira desteği-nakliye desteği ve analiz desteği yer alırken dördüncü sırada %42,86 oranla Bağ-Kur yer almaktadır. Beşinci sırada %41,43 ile depolardan geri çekme zamanıyla ilgili rahat hareket edebilme ve borsa fiyatından satabilme olanağı yer alırken altıncı sırada %75 faiz indirimli kredi imkanından yararlanma isteği yer almaktadır. Ayrıca araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu

ise söz konusu teşvik/destekleme beklentilerine paralel bir şekilde üreticilerin tamamının LİDAŞ'a ürün vermeye devam edecekleri sonucudur.

Üreticilerin lisanslı depoculukta uygulanan fiyatlama politikasından memnuniyet durumunun arazi varlığına göre dağılımı Çizelge 7'de verilmiştir.

Üreticilerin fiyatlama politikasından memnuniyet durumları değerlendirildiğinde %80,00'inin memnun olduğu söylenebilir. Arazi büyüklükleri bakımından incelendiğinde, %31,40 oranında memnun olan üreticilerin 0-200 da arazi varlığı içerisinde yer aldığı, %10,00 oranında memnun olmayan üreticilerin de 0-200 da arasında yer aldığı ifade edilebilir.

Üreticilerin bir sonraki yıl hububat ekiliş alanı büyüklüğü üzerinde lisanslı depoculuk sisteminin etkisinin olma durumunun arazi büyüklüğü bakımından dağılışı Çizelge 8'de verilmiştir.

Üreticilerin bir sonraki yıl ekiliş alanı büyüklüğünde LİDAŞ'ın etkisi olup olmama durumu incelendiğinde, %60,00'min bu kararda LİDAŞ'tan etkilenmediği belirlenmiştir. Ancak etkilenen oran dikkate alındığında %40,00 olarak görülmektedir. Bu oran azımsanamayacak kadar önemli bir oran olarak ifade edilebilir. Üreticilerin %14,30'unun bu kararda LİDAŞ etkisinde kaldığı ve 0-200 da arazi büyüklüğüne sahip olduğu dikkat çekicidir. Ayrıca, üreticilerin tamamı LİDAŞ'ın uygulamış olduğu sistemin devam etmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

LİDAŞ, Kırşehir ili Mucur ilçesinde faaliyetlerini sürdürmekte olup, üretici tarafından ise son yıllarda etkileşimini arttırmıştır. Bunun nedenleri olarak da, üreticilerin %28,50 oranla en fazla devlet güvencesi olmasından dolayı yönelim sağladığı dikkat çekmektedir.

Çizelge 5. Üreticilerin arazi büyüklükleri bakımından ürünlerini LİDAŞ'ta bekletme süreleri

Table 5. Waiting time of the producers in LİDAŞ in terms of land size

Arazi varlığı		Lidaş bekletme süresi			Toplam
		1-3ay	3-6 ay	6+ay	
0-200 da	N	18	9	2	29
	%	25,70	12,90	2,90	41,40
200-500 da	N	13	9	3	25
	%	18,60	12,90	4,30	35,70
500-2000 da	N	1	4	7	12
	%	1,40	5,70	10,00	17,10
2000+ da	N	0	2	2	4
	%	0,00	2,90	2,90	5,70
Toplam	N	32	24	14	70
	%	45,70	34,30	20,00	100,00

$$\chi^2=21,718 \text{ P:0,01}$$

Çizelge 6. Üreticilerin LİDAŞ'a ürün vermek için önemli gördükleri destekleme ve teşvik araçlarının önem derecesine göre dağılımı

Table 6. The importance of the support and incentive tools that the manufacturers consider important in order to supply products to LİDAŞ.

Önem Derecesi	Seçenekler (%)					
	a	b	c	d	e	F
1	28,57	40,00	0,00	18,57	10,00	2,86
2	7,14	38,57	1,43	42,86	4,29	5,71
3	18,57	15,71	21,43	31,43	11,43	1,43
4	18,57	5,71	42,86	5,71	7,14	20,00
5	14,29	0,00	18,57	1,43	24,29	41,43
6	12,86	0,00	15,71	0,00	42,86	28,57

Çizelge 7. Üreticilerin lisanslı depoculukta uygulanan fiyatlama politikasından memnuniyet durumunun arazi varlığına göre dağılımı

Table 7. Distribution of producers' satisfaction with the pricing policy applied in licensed warehousing according to land assets

Arazi varlığı		Fiyatlama politikasından memnuniyet		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	22	7	29
	%	31,40	10,00	41,40
200-500 da	N	19	6	25
	%	27,10	8,60	35,70
500-2000 da	N	12	0	12
	%	17,10	0,00	17,10
2000+ da	N	3	1	4
	%	4,30	1,40	5,70
Toplam	N	56	14	70
	%	80,00	20,00	100,00

$$\chi^2=3,623 \text{ P:0,305}$$

Çizelge 8. Üreticilerin hububat ekiliş alanı kararlarında LİDAŞ'ın etkisi

Table 8. The influence of LİDAŞ on the grain cultivation area decisions of the producers

Arazi varlığı		Ekim kararında Lidaş etkisi		Toplam
		Evet	Hayır	
0-200 da	N	10	19	29
	%	14,30	27,10	41,40
200-500 da	N	6	19	25
	%	8,60	27,10	35,70
500-2000 da	N	9	3	12
	%	12,90	4,30	17,10
2000+ da	N	3	1	4
	%	4,30	1,40	5,70
Toplam	N	28	42	70
	%	40,00	60,00	100,00

$$\chi^2=11,201 \text{ P:0,01}$$

Sonuç ve Öneriler

Lisanslı Depoculuk Sistemi Türkiye’de 2000’li yılların başından bu yana yıllar içerisinde gelişim göstermekte ve kapsamını genişletmektedir. Depoculuk sistemi, fiyat hareketliliğini ve riskini azaltmayı, arzi yıl içerisinde yaymayı, ürün ticaretinin şeffaflığının artırılması ve geliştirilmesini, alıcı-satıcı için güvenli bir platform oluşturmayı, teknoloji ile zamandan tasarruf ederek istenilen miktar ve kalite de tarım ürününe ulaşılabilirliği amaçlamaktadır.

Sistem, ürünün güvenilir olarak depolanması, uygun koşullarda satılabilmesini ve teminat gösterilerek finansman elde edilmesini amaçlamaktadır. Üreticinin satışını yıl içerisinde yayabilmesi, kira ve nakliyat gibi giderlere kamu desteğinin olması, ürünün sınıflandırılması ile kaliteye önem verilmesi ve bunun üreticiye teşvik edici bir unsur olması ön plandadır. Tüccar ve sanayicinin de depolama ve birçok küçük üreticiye ulaşma maliyetlerinden kurtulması ve istenilen sınıfta ürüne ulaşması gibi etkiler sunmaktadır. Bu çerçevede, bu araştırma Kırşehir ili Mucur ilçesinde faaliyet gösteren LİDAŞ’a ürün veren 70 üreticinin, sosyo-demografik özellikleri, ürün satışı ve eğilimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Sonuç olarak, üreticilerin %61,40’ının depolama yapamadığı, %45,70’inin ortalama 1-3 ay arası ürününü LİDAŞ’da beklettiği, en fazla önem verdikleri destek aracının stopaj indirimi olduğu, %80,00’inin fiyatlama politikasından memnun olduğu ve %60,00’inin hububat ekiliş kararında LİDAŞ’ın herhangi bir etkisinin

olmadığı belirlenmiştir. Ancak, üreticilerin tamamının LİDAŞ’ın faaliyetlerini sürdürmesi gerektiği düşüncesi ve ürün satışında etkili faktörlerden en önemli olanın devlet güvencesi olması durumu üreticinin lisanslı depoculuk faaliyetlerine yönelik olumlu bir algı içerisinde olduğu ve bu yönlü eğiliminin devam edeceği sonucu ortaya koyulabilir. Araştırmadan öne çıkan üretici yönlü bazı beklentiler ise şu şekilde sıralanabilir. Üreticinin prosedür kaynaklı sorunlarının olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan, analiz ücretleri, yükleme boşaltma ücretleri, depo kira ücretleri ve stopaj masrafının fazla olması üreticide olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Destek miktarlarındaki reel azalış, çalışan personelle ilgili olumsuz düşünceler, depolama olanaklarındaki düşük kapasite ve depolanacak ürün yelpazesinin dar olmasıyla ilgili sorunlar ön plana çıkmaktadır. Söz konusu sorunların çözümüne yönelik kısa vadede atılacak adımlar ile yöre üreticisinin daha aktif bir şekilde lisanslı depoculuk faaliyetlerine katılım göstereceği beklenmektedir.

Kaynaklar

Anonim 2014. “Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması”, y.y., 2014, s. 10 https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/wwwdogakagovtr_520_re2n81dd_tarim-urunleri-lisansli-depoculuk-arastirmasi-ve-on-fizibilite-calismasi.pdf Erişim tarihi:13.01.2021

- Anonim 2015. 'Hububat Lisanslı Depoculuk İşletmesi Fizibilite Raporu'<https://www.gtb.org.tr/dosya/pdf/hububat-lisansli-depoculuk-fizibilite-raporu-1.pdf> Erişim Tarihi:14.01.2021
- Anonim 2018. Web Sitesi: <http://www.tmo.gov.tr/Main.aspx?ID=13> Erişim Tarihi: 27.10.2020.
- Anonim 2020a. 2019, Yılı Hububat Sektör Raporu, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Ankara
- Anonim, 2020b. Tarım ve Orman Bakanlığı, Kırşehir İli Mucur İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.
- Anonim, 2020c. Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi, Kırşehir İli Mucur İlçesi Depo Kayıtları.
- Anonim 2021a. <http://www.tmo-tobblidas.com.tr/lisansli-depoculuk-sistemi-nedir/> Erişim Tarihi: 14.01.2021
- Anonim 2021b. Toprak Mahsulleri Ofisi, Vikipedi https://tr.wikipedia.org/wiki/Toprak_Mahsulleri_Ofisi#:~:te xt=TMO%2C%20a%C4%9F%C4%B1r%C4%B1kl%C4%B1%20g%C3%B6revi%20hububat%20al%C4%B1m,%C3%BCr%C3%BCnlerin%20%C3%BCretimine%20ba%C4%9Fl%C4%B1%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9F Erişim Tarihi:15.01.2021
- Anonim 2021c. Kurumumuz İle Protokol İmzalayan Lisanslı Depo Firmaları, <https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/alim/2018/lisanslidepo.pdf>
- Anonim 2021d. "Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas Borsası", <https://www.ticaret.gov.tr/ic-ticaret/sikca-sorulan-sorular/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihstias-borsasi> Erişim Tarihi: 13.01.2021
- Arısoy H. 2010. Türkiye'nin Avrupa Birliği Buğday Ortak Piyasa Düzenine Uyumunun İç Anadolu Bölgesi Üreticilerine Olası Yansımaları, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Cemalcılar İ. 1999. Pazarlama (Kavramlar-Kararlar), Beta Yayınları, İstanbul.
- Coşkun E. 2020. Türkiye Fındık Piyasasında Lisanslı Depoculuk Sisteminin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Politikası Ana Bilim Dalı.
- Çelik A. 2019. Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Hububat Üreticilerinin Lisanslı Depoculuk Sistemine Bakışı: Kırşehir İli Mucur İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı.
- Çiçek A, Erkan O. 1996 Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, Tokat.
- Deniz AGDMH, Özçelebi O, Hobikoğlu EH. 2011. Küresel Rekabet Koşullarında Türkiye'de Lisanslı Depoculuğun Gelişmesinin Türk Tarım Ürünlerinin Rekabet Gücüne Etkisi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 61(2), 165-186.
- Erbay R. 2007. Lisanslı Depoculuğun ve Teslimata Bağlı İşlemlerin Türkiye Tarım Ürünleri Piyasasına ve Vadeli İşlemlere Olası Etkileri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Güdücü B. 2018. Türkiye'de Üretilen Ve Uluslararası Lojistiğe Konu Olan Lisanslı Depoda Muhafaza Edilen Emtia Ve Emtia Senetlerinin Finansman Aracı Olarak Kullanımı İçin Bir Model Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Kto Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Karaduman CF. 2019. Lisanslı Depoculuk Ve Ürün Senedi, Çankaya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ticaret Hukuku Bilim Dalı.
- Mazrekü T. 2019. Vadeli Piyasalar Ve Lisanslı Depoculuk: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı.
- Memiş S, Keskin HD. 2015. Fındık Mamulü İhracatı Yapan İşletmelerin Lisanslı Depo Yer Seçimine Yönelik Algılarının Faktör Analizi Yöntemiyle Belirlenmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, Aralık 2016, 83-113.
- Önen F, Keskin HD. 2009. Türkiye'de Ticaret Borsalarının Gelişimi ve Performansı, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Özdemir, H. ve Kan, M. 2020. Tarım İşletmelerinin Yönetiminde Kullanılan Tarımsal Bilgi Kaynakları: Kırşehir İli Örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 7(2), 500-509
- Özdemir H.Ö., Kan M., Doğan H.G., Kan A. 2020. The Factors Affecting Psychological Empowerment Levels of Entrepreneurs in Agricultural Holdings of Kirsehir Province, Turkey. Pakistan Journal of Agricultural Sciences, 57(3), 911-920., Doi: 10.21162/PAKJAS/20.10005
- Peker Gİ. 2019. Türkiye'de Enflasyon Ve Çözüm Önerisi Olarak Lisanslı Depoculuk Sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı.
- Sezal L. 2017. "Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Sağlanan Devlet Teşvikleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.X, No:52, 2017, s. 1147, Erişim Tarihi:13.01.2021
- Tarhan S. 2020. Kamu Buğday Alım Politikalarının Üretici Davranışlarına Etkisinin Araştırılması: Ankara İli Gölbaşı İlçesi Örneği, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- TMO 2018. Hububat Eksperliği Eğitimi Ders Kitabı, Syf 418-434.
- TUİK, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>
- Tutar B.2010. Adana İli Ve İlçelerindeki Yatay Betonarme Hububat Depo Yapılarının Mevcut Durumu, Geliştirme Olanakları, Planlanması ve Lisanslı Depoculuk, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.